

Alojzij Pavel Florjančič

EUROPASSION 2011, »LA TURBA V CANTIANU IN PASIJONSKA RENESANSA V SLOVENIJI

Letošnji kongres Evropasijona je bil v italijanskem mestu Cantiano. Udeležilo se ga je devetdeset delegatov iz 31 pasijonskih krajev. Posvetovanje je bilo v italijanskem, nemškem in francoskem jeziku s simultanim prevajanjem. S participacijo je bilo delegatom zagotovljeno prenočišče (trikrat), prehrana, bife, delovno in reklamno gradivo, izlet v Assisi (za spremljevalce tudi izlet v bližnje škofijsko mesto Gubbio).

Razdalja Škofja Loka–Cantiano 650 km. Lokalno 3-krat do Caglija (prenočišče) 55 km. Skupaj prevoženih 1355 km.

Program

- Četrtek, 28. aprila 2011, prihod, registracija, ureditev prenočišča.
- Petek, 29. aprila 2011, avtobusni prevoz v Assisi, ogled romarskega frančiškanskega mesta, predvsem bazilike sv. Frančiška, ogled Porcijunkule v cerkvi sv. Marije Angelske. Zvečer (20.30) uprizoritev procesijske pasijonske igre »La Turba« v Cantianu. Zahvala in blagoslov domačim pasijoncem v župnijski (kapiteljski) cerkvi sv. Janeza Krstnika.
- Sobota, 30. aprila 2011, ob 9. uri začetek kongresa v dvorani lokalnega muzeja. Nagovor generalnega sekretarja, g. Josefa Langa, pozdravni nagovori organizatorja, župnika, župana in drugih predstavnikov javnega življenja. Kongresu je predsedovala »velika trojka«: g. Josef Lang, g. Andre Pesleut, g. Lex Houba.

J. Lang je v letnem poročilu posebno pozornost namenil težavam komuniciranja med osemdesetimi evropskimi pasijonskimi skupinami. Svetuje nacionalne evropasijonske koordinatorje in imenovanje predstavnikov posameznih pasijonskih skupin, včlanjenih v Europassion, da se okrepi medsebojna informiranost in da se sprotno posodablja internetna stran EP, posebej zaradi terminov uprizoritev, novosti in poročil: Naslov: andre.pesleut@skynet.be Sekretar Lang je v svojem poročilu omenil pomembno posvetovanje v Škofji Loki in povzel nekatere poudarke iz našega prispevka.

Prvo predavanje prof. Claudia Bernardija iz Katoliške univerze v Milanu na temo: Estetika in etika pasijonov in verskih predstav s provokativnim naslovom: «Lex, Rex, Sex», v katerem se je posvetil pravu, oblasti, (ne)odgovornosti, etiki in morali, je bilo atraktivno in dobro sprejeto.

«Križ – naš mir» referat o žrtvovanju, trpljenju, odrešenju in ljubezni, tudi o dobrovoljstvu, solidarnosti (leto 2011, leto solidarnosti) in o verski, civilizacijski in kulturni identiteti v Evropi, prof. g. Franco Appi iz škofije Forli-Bertinoro.

Podpis dogovora o sodelovanju med Papeškim svetom za kulturo (msgr. Pasquale Iacobone za kardinala Gianfranca Ravasija) in združenjem Europassion (g. Josef Lang).

Koncert sakralne glasbe (TE DEUM - A. Charpentier, GLORIA - A. Vivaldi) v kolegiatni cerkvi.

- Nedelja, 1. maja 2011, dopoldanska slovesna evropasijonska sveta maša (latinska in v italijanščini., berili v nemščini in francoščini), ki jo je vodil lokalni škof iz Gubbia. Na koncu je župan Cantiana predal evropasijonski kipec naslednjemu gostitelju EP, županu mesta Schönberg iz Belgije, kjer bo srečanje naslednje leto.

Stiki

J. Lang z ženo, zakladnik Lex Houba, župan Oberamergaua Arno Nunn z ženo in Franz Miehle s pasijonsko skupino iz St. Marharethena so se še enkrat zahvalili za uspelo posvetovanje in gostoljubje v Škofji Loki in posebej pozdravili župana mag. Miha Ješeta, mag. Andrejo Megušar in mag. Aleksandra Igličarja. F. Miehle nas pričakuje letos (12. junija do 15. avgusta) na njihovem pasijonu. Zelo so pohvalili našo organizacijo in gostoljubnost.

Posebej naj omenim Bernarda Riethmüllerja, enega od pionirjev Evropasijona, iz Nancyja, ki vodi tamkajšnje pasijonsko gledališče (naslov 26 Rue Emile Galle, 54000 Nancy, France). Je tudi podpredsednik mednarodnega bienalnega festivala koralne glasbe v Nancyju. Izrazil je zanimanje za koralno glasbo Škofjeloškega pasijona. Obljubil sem mu povezavo s patrom Gaudenciom (prof. Tone Potočnik), z dr. Andrejem Missonom in dr. Francetom Križnarjem.

Pogovor z Imrejem Ritterjem iz madžarskega Budaörsa, kjer imajo drugo leto pasijon (28. 5. 2012 do 10. 6. 2012). V tem času bodo tam imeli srečanje mladih evropskih pasijoncev, kar bi bilo zanimivo tudi za skupini iz Ribnice in Vipavskega križa. Informacije: info@bnno.hu, info@treier-ritter.hu

Z Lexom Houbo lex.houba@kpnplanet.ni sva se ponovno dotaknila Ribniškega pasijona.

LA TURBA

Kot začetek te pasijonske igre, dramska zvrst »sacre rappresentazioni« (nabožne predstave) navajajo procesijsko samobičanje siromakov iz 12. stoletja za zadoščenje in opozorilo na njihovo trpljenje ob krutih spopadih domačih pripadnikov Gibelinov in Gvelfov. Dejansko gre za oživitev preproste spokorne procesije, ki je šla od župne cerkve sredi trga do cerkve sv. Križa na pobočju mestnega griča. Danes je

postavitve zelo dodelana, bogata, blesteča in poteka vse do vrha obzidja nekdanje trdnjave, kjer postavijo tri velike križe. V glasbeni predigrji kostumirani pevci pojejo na določenih mestih (župna cerkev, nekdanji benediktinski samostan in drugje). Pevci pojejo tudi na mestnem trgu med posameznimi prizori. Igra se začne v mestnem parku z »Zadnjo večerjo« in v nadaljevanju z »Oljsko goro«. Igralci in publika se nato po mestnih ulicah premaknejo na glavni trg, ki je pregrajen z mogočno in veličastno kuliso (Kajfova hiša, sinedrij, Pilatova sodna palača, Herodova palača). Izpostavljeni so nekateri slikovito kostumirani statisti: dvorjani, judovski tempeljski stražarji, rimski suličarji in njihova konjenica. Bičanje je prikazano posredno kot senčna slika skozi okno. Krvave srage po bičanju simbolizira Kristusov dolgi rdeči šal na snežno beli tuniki. Po obsodbi in trnjevi kroni naložijo Kristusu križ. Po veličastnem mimohodu več kot stočlanskega gledališkega korpusa, ki se z baklami začne premikati proti griču nad mestom, gre publika na veliki mestni parkirni prostor v neposrednem vznožju griča in od daleč opazuje simbolično križanje in vstajenje (lajtšou). Opazna je vizualna marginalizacija trpljenja.

Čeprav imata La Turba in Romualdov ŠP kar nekaj skupnega (kombinacija procesije in statičnega odra – ni pa premičnih odrov!, rimska konjenica, ki so jo v zadnjem času v La Turbi vnesli kot element atrakcije, pri ŠP pa so konjenice sočasnega baročnega časa; slednje je seveda bolj izvirno), je naš pasijon vse kaj drugega, in sicer po zaslugi ohranjenega teksta in režijske knjige, česar La Turba nima in drugi tudi ne (z izjemo Amiensa, katerega pasijon ima preko 50.000 verzov! Zato so ga v začetku v izvirni verziji igrali več deset dni zapored – kot na primer v Bourgesu – kar 40 dni). Zato lahko svoje vsakokratne postavitve bolj ali manj poljubno spreminjajo. Koliko srednjeveških elementov (misterij, mirakel, triumfalije, alegorija - moraliteta ...) ima naš ŠP, sem se prepričal tudi v primeru »še ene La Turbe« letos v srednji Dalmaciji. Tam, na drugi strani Jadrana – Cantiano je v provinci Pesaro – Urbino, ki leži med morjem in Apenini, – imajo vsako leto tudi nekaj podobnega. Ta dalmatinska prireditev je prav tako pobožnost velikega tedna (nošenje križa, »žudije«, ki bi jih lahko primerjali z našimi cehi), vendar s poudarkom na folklori. Vsako leto je to lokalno zelo obiskana prireditev, vsakič v drugem kraju. Ker je krajev pet, ima vsak kraj tako slovesnost vsako peto leto.

Skratka, pri vsakem ogledu nekega pasijona se vedno bolj zavedam izjemnosti Romualdovega (Škofjeloškega) pasijona. Morda manjka le dvojje. še vedno je naš Pasijon premalo pravi pasijon in zunaj Slovenije še vedno premalo navzoč.

Glede prve ugotovitve:

Povsod, kjer sem do sedaj gledal pasijone, se vse začne v cerkvi in se tam tudi konča. S pobožnostjo, zahvalo in z zaključno zahvalno pasijonsko mašo. Povsod so navzoči predstavniki oblasti in javnega življenja. Tudi v Cantianu je bila izrazito prisotna duhovščina, tako pri pripravi, organizaciji in izvedbi. Za našo ekleziastič-

no pasijonsko okrnjenost je verjetno krivo polstoletno izrivanje cerkve iz javnega življenja v primerjavi z drugimi kraji demokratične Evrope. Pri nas pa je eden od županskih kandidatov govoril o preveliki povezavi cerkve pri Škofjeloškem pasijon, čeprav tega pri nas dejansko sploh ni bilo. Pozdravnega govora recimo ni začel škof, dekan ali domači župnik, še kaplan ne, prav tako ni bilo zaključne pasijonske maše. Le sramežljiv koncert pasijonske glasbe smo lahko poslušali. Eden od občinskih svetnikov je govoril celo o nujnosti »desakralizacije« ŠP. Tako neka-ko, kakor: poroka že, vendar brez matičarja ali duhovnika (no, ja, pri ciganih in še pri kom gre tudi tako). Pri zadnjem pasijonu v Škofji Loki je bil na pasijonskem pikniku celo zavrnen pripravljeni kratek zahvalni nagovor gvardijana škofjeloških kapucinov, čeprav je ŠP nastal prav pri njih in se tam rokopis tudi hrani. Vsekakor se da pri ŠP še marsikaj postoriti. V smislu poudarjanja izvirnosti pasijona in njegovega avtentičnega izvajanja, kakor tudi v turistično-komercialnem smislu. Recimo: prava pasijonska procesija bi šla vsako leto le enkrat, na veliki petek, skozi loško mesto tako kot v izvirnem Romualdovem zapisu. Za širšo zainteresirano domačo in tujo publiko pa bi bil Škofjeloški pasijon lahko izveden na vsakih nekaj let na primernem prostoru, kot je na primer stadion v nekdanji vojašnici pod starološkim Kamnitnikom. Podobne rešitve poznajo marsikje, v Oberammergauu na Bavarskem, St. Margarethnu in drugje.

Priloga:

Referat za kongres v Cantianu (za tam ga je v nemščino prevedel Matej Polajnar):

PASIJONSKA RENESANSA V SLOVENIJI

V Škofji Loki, mestu v Sloveniji, v bližini glavnega mesta Ljubljane, je bil med 17. in 20. marcem 2011 mednarodni znanstveni simpozij *Pasijoni v Evropi – Bogata dediščina za prihodnost*. Glavni namen posvetovanja je bil ohranjanje evropske kulturne dediščine in njene krščanske identitete. Navzoči so bili pasijonski kraji iz Auer-smachena, Freisinga, Oberammergaua, St. Margarethna, nekatera partnerska mesta in nekateri vodilni člani Evropasijona, med njimi generalni sekretar, g. Josef Lang. Med delavnicami so bile izmenjane izkušnje pri organizaciji in izvedbi pasijonskih iger. Pri okrogli mizi domače sekcije so manjkali nekateri kraji, ker so se v tem času intenzivno pripravljali na svoje pasijonske prireditve. Navzoče je presenetilo veliko število pasijonskih krajev v Sloveniji. Zato smo za letni kongres Evropasijona 2011 v italijanskem Cantianu pripravili kratek pregled pasijonskih razmer pri nas.

Slovenija ima bogato dediščino pasijonskih iger, ki so bile v dolgih stoletjih narodne nesamostojnosti ena najpomembnejših oblikovalk in ohranjevalk narodove identitete in bile zaslužne za njegovo umeščanje v evropski kulturni, krščanski prostor. Za srednjeveškimi verskimi igrami je ostalo bolj malo pisnih sledi.

V knjižni obliki imamo celovito ohranjen le *Passion* avtorja Jurija Dalmatina iz leta 1576. To je bil sicer čas renesanse in protestantizma, ki sicer ni bil naklonjen uprizarjanju pasijonskih iger, ki so izhajale še iz srednjega veka. V času katoliške obnove, v baroku, pa se v slovenskem prostoru z jezuiti in kapucini zopet močno uveljavijo pasijonske igre. Od tedanjih številnih pasijonskih iger pri nas se je ohranila le ena zadnjih, to je škofjeloška spokorna procesija, *Processio in die Parasceues 1721*, patra kapucina Romualda, Lovrenca Marušiča, popularno imenovana *Škofjeloški pasijon*, ki je nastal med leti 1715 in 1727. Je pa ta toliko bolj imeniten, saj je to prvo v celoti ohranjeno slovensko dramsko besedilo in edina ohranjena režijska knjiga tega časa v Evropi. Besedilo pasijonske igre v slovenskem jeziku ima 863 verzov. Uvod, priloge in napotki so v latinskem, opombe in didaskalije (režijske pripombe) pa v nemškem jeziku.

Škofjeloški pasijon je spokorna procesija in pasijonska igra obenem, s srednjeveškimi gledališkimi oblikami, misterija, mirakla, moralitete, in renesančnega triumfa. Obenem je slikovit in imeniten baročni gledališki spektakel, ki se odvija po ulicah srednjeveškega mesta peš, na konjih, na vozovih, prenosnih odrih in na štirih fiksnih prizoriščih. Sodeluje osemsto nastopajočih, med njimi osemdeset na konjih.

Škofjeloški pasijon, kakor še osem drugih, ki so jih v drugi polovici 18. stol. igrali na Slovenskem, sta zatrla cesarica Marija Terezija in cesar Jožef II. Pasijonske igre zopet množično igrajo med prvo in drugo svetovno vojno. Po drugi svetovni vojni v Sloveniji ni bilo mogoče uprizarjati pasijonskih iger. Nekaj skromnih poskusov je bilo v dveh samostanskih cerkvah (Novo mesto 1969 in Škofja Loka 1981) in v dveh svetnih cerkvah (leta 1982 v Mengšu in leta 1987 v Ljubljani). Javne pasijonske igre v slovenskem jeziku so v tem času imeli slovenska narodna skupnost na avstrijskem Koroškem (1958–1990), v Trstu (1965, 1981), Benečiji (1968) in slovenski izseljenci v Združenih državah Amerike – Cleveland (1950, 1951) in kot dramatisiran križev pot v Argentini (1977).

Po padcu železne zaves in komunizma ter obnovitvi demokratičnega sistema smo v samostojni državi Sloveniji lahko zopet začeli uprizarjati javne pasijonske igre:

- 1992 Mengeš, *Proces*, »Mrakov pasijon« v cerkvi, leta 1993 pet gostovanj po Sloveniji.
- 1998 Razborje, *Gržanov pasijon*, v cerkvi, uprizarjanje vsaki dve leti. Sodeluje 150 domačinov, ogleda si ga od 2000 do 3000 ljudi v velikonočnem času.
- 1999 in 2000, integralni *Škofjeloški pasijon 1721*, na ulicah Škofje Loke. Režija Marjan Kokalj, 570 nastopajočih, skupaj 16 predstav, obiskovalcev 53.000. Leta 2009 je Romualdov (Kokaljev) pasijon režiral Borut Gartner, 890 nastopajočih, osem predstav, 24.000 obiskovalcev.

- 2007 *Ribniški pasijon* mladih, vsako leto, po dve uprizoritvi v letnem gledališču, 75 igralcev, 30-članska vokalno-instrumentalna (rock) mladinska skupina, lastne skladbe. Vsako leto več obiskovalcev. Letos jih je bilo več kot petsto, tudi iz oddaljenejših krajev. Občutena, dinamična, sodobna in odmevna uprizoritev.
- 2009 *Pasijon v Vipavskem križu* (birmanci, pod vodstvom p. kapucina Joška) uprizarjajo vsako leto. Začetek v farni cerkvi z *Zadnjo večerjo* in z lomljenjem kruha tudi za obiskovalce, procesija po slikovitem primorskem mestecu, *Getsemani* pred kapucinsko cerkvijo, proces na dvorišču nekdanjega renesančnega gradu, procesija s križevim potom skozi oljčni nasad med kresovi pod *Golgoto* v vnožju grajskih razvalin. Uprizoritev je spremljana z glasbenimi instrumentalisti – solisti na posameznih točkah, s pevskim korpusom v veliki loži in malim godalnim orkestrom glasbene šole v mali loži. Pasijon deluje zelo prepričljivo, jeruzalemsko, avtentično. Do sto sodelujočih pri uprizoritvi in 600 gledalcev pri eni uprizoritvi.
- V letu 2011 sta se pojavili še dve zelo ambiciozni pasijonski igri: *Virski pasijon* (Vir pri Domžalah) igrajo na odru kripte nove cerkve, dvorana z 200 sedeži. Sodobno, avtorsko aktualno verzificirano besedilo v šestih slikah, z izpostavljeno moraliteto (sodobne prisposode). Predstavo oblikuje petdeset ljudi, domišljena scena, imenitni kostumi, off. (judovska sakralna) glasba. Sedem predstav v aprilu ni moglo zadostiti zanimanju. Naslednje uprizoritve načrtujejo leta 2016.
Pasijon v Višnji gori (po Hünermannu). Predstava na prostem, naravni, dodelan amfiteater, spominja na St. Margarethen, lahko sprejme več kot tisoč ljudi. Impozantna, profesionalna scena, dodelani kostumi malce spominjajo na oberammergauske. Tri predstave v aprilu so bile dobro obiskane, približno 400 do 500 gledalcev vsakič. Uprizoritve načrtujejo vsako leto.
- Vseh pasijonov, posebej pri samostanskih redovih, niti nimamo registriranih, nekateri pa so se pojavili le enkrat, oziroma se pojavijo in tudi kmalu ugasnejo, zlasti, ko je duhovni vodja premeščen.
- Slovenija doživlja v zadnjih letih pravo pasijonsko renesanso. Pojavljajo se nove, vitalne, motivirane skupine z dobrim duhovnim vodenjem domačih duhovnikov. Sodelujejo vse starostne skupine, ki krepijo župnijska občestva, ki se jim pridružujejo posamezniki in skupine tudi od drugod. Vloge jemljejo resno, odgovorno, podajajo jih doživeto in publika jih dobro sprejema.
- Od naštetih pasijonskih iger, ki se oblikujejo v duhovnih občestvih, v »civilni sferi« izstopa Škofjeloški pasijon, katerega skrbnik je občina Škofja Loka. Škofjeloški pasijon je namreč vpisan v nacionalni register nematerialne kulturne dediščine državnega pomena. Prej ali slej pa se bo verjetno »osamosvojil«, saj bo tako postal še bolj pristen pasijon, tak, kot je bil tudi ob svojem nastanku.